

PROJEKTNI TEDEN IN OKROGLA MIZA O ŽENSKEM VPRAŠANJU IN
SOCIALNEM DELU

Učitelji in študentje Višje Šole za socialne delavce smo v tem šolskem letu posvetili nekaj skupnih projektov raziskovanju ženskega vprašanja v socialnem delu. Prvi delovni obisk na Visoki Šoli za socialno delo v Dortmundu, s katero nas vežejo tesne delovne vezi, je, na pobudo gostiteljev, imel isto temo. Priznam, da se nam je "Ženski" program, ki so nam ga ponudili, zdel na prvi pogled presenetljiv, pa tudi po nepotrebnem ozek. Vendar so izkušnje tega prvega pripravljalnega delovnega obiska spodbudile toliko novih ustvarjalnih razprav in uvidov, da je izmenjava študentov, ki mu je sledila, že omogočila primerjanje izkušenj, odkrivanje, pa tudi dialog o naših izkušnjah. Skupina učiteljev in študentov, ki je bila v Dortmundu, je tudi zasnovala t.i. "blok-eksperimentalni" projektni teden, ko smo vsi učitelji in študentje Šole delali na problematiziranju, artikuliranju položaja ženske pri nas in vključevanju teh vprašanj v socialno delo. Temu je sledila že omenjena okrogla miza v Cankarjevem domu. O projektnem tednu na Šoli in o okrogli mizi bom navedla nekaj zanimivih ugotovitev.

Za projektni teden na Šoli smo iz kongresnih in dortmundskih izkušenj ter študija literature ponudili nekaj tem, za katere smo presodili, da so ključne za problem ženske: nasilje v družini; nasilje nad žensko; ženska v psihiatriji; položaj ženske-delavke; prostitucija; politična aktivnost žensk. Delalo se je v malih skupinah, ki so tudi organizirale pogovore, obiske posameznih ustanov. Na plenarnih srečanjih je bil predstavljen film, ki je pokazal ameriški program usposabljanja otrok za upor in obrambo pred nasiljem staršev, stricov, odraslih. Mag. Tanja Renner je izredno zanimivo prikazala politične dejavnosti žensk znotraj komunističnega gibanja in nemoč, da bi se kot posebno, žensko, osamosvojilo. Na plenumu so bile podrobno predstavljene dortmundske oziroma zahodnonemške izkušnje. Zanimivo je bilo poročanje Katarine Vidovič, gostje iz Zagreba, o vsebinskih podrobnostih nastajanja SOS telefona v Zagrebu in zatočišča za ženske. Ljubljanska skupina Lilit je predstavila začetke prizadevanja, da se SOS telefon za pomoč ženski zoper nasilje vpelje tudi pri nas.

Teden je bil buren, kontroverzen, poln. V vseh skupinah smo načeli še enotno temo, ki je nismo znali posebej predvideti, pokazalo se je, da je v izhodišču vseh ženskih razprav: žensko vprašanje in poklic socialne delavke. Pokazalo

se je, kako študentke, bodoče socialne delavke, negotovo ravnaajo s svojo lastno ženskostjo. Niso navajene ravnati z njo, nimajo izkušenj, da bi se v ženskosti razločile, samorazbrale. Na to problematiko smo naleteli prav dramatično ob predlogu, da bi večina skupin imela le ženske članice in tako izkusila, preverila, uporabila možnost, da ženske med seboj raziščemo teme, ki ogrožajo in bolijo. Za maloštevilne kolege je ostala samo mešana skupina na temo ženska in delo ter posebna moška skupina, ki je zbudila odpor in zadrego. Čeprav smo "ženska" šola in se na vseh projektih dogaja, da so mnoge skupine samo "ženske", se je tokrat predlog, da moški ne smejo biti člani, zdel nesprejemljiv in porabili smo več kot uro dela prvega dne za opravičevanje, za razdelavo občutkov krivde, zato da smo same sebi dovolile, da ostanemo med seboj.

Občutke krivde na strani deklet so dopolnili agresivni, ostri toni s strani kolegov, ki so bili, in to je le na videz paradoksalno, usmerjeni v isto smer: v dokazovanje, da razločevanje ni potrebno, da ni dveh videnj. Stran od tistega, kar sem in mislim kot moški - ker to sem, ali kot ženska - k navideznemu, neprepoznavnemu, le navidez skupnemu.

Tudi mene je presenetil ta odpor zoper pogled, tokrat, v enem tednu, skozi posebno žensko izkušnjo. Ne zato, da bi ostala edina, temveč zato, da bi jo vključili, ker je sicer ni oziroma ni vidna.

Bila sem članica skupine, ki je raziskovala probleme nasilja v družini in možnosti za obrambo pred njim. Navajam le nakaj ugotovitev v ilustracijo stvarnosti, ki smo jo spoznavale.

16 od 18 članic skupine ve za konkreten primer nasilja nad žensko ali otrokom v družini, dve sta govorili o lastnih, travmatičnih izkušnjah. Vemo, da ni zatočišča za ženske, vendar v vseh teh letih tudi nobena strokovna služba za socialno delo ni ničesar ukrenila, da bi se ženska ali otrok zaščitila. Strokovne službe imajo vrste pomembnih ponudb, ne pa tiste, ki je temeljna in usodna - zaščito, prostor za umik in možnost in pomoč, da se premagajo strah in grožnje.

Vendar so strokovne rešitve nepopolne skoraj povsod tam, kjer bi se morala upoštevati stvarnost ženske, ki je drugače vezana v družino, z otrokom, v življenje: samski domovi za delavke so organizirani tako, da omejujejo in prepovedujejo "žensko" življenje. Zvedeli smo za konkreten samski dom, kjer stanovalce kaznujejo s (takrat) 3000 din kazni, če ugotovijo, da sušijo perilo na radiatorjih. V drugem, mati treh otrok ni smela niti za eno edino novoletno noč pripeljati svojih otrok iz reje v dom, da bi praznično noč preživeli skupaj. Ženska se - s pomočjo naših strokovnih ustanov - lahko umakne kvečjemu v samski dom ali podnajemniško sobo - seveda brez otrok. Zanje ima na razpolgo le

rejo ali zavod. Nič znanja ne energije nismo vložili nikamor drugam.

In še - kaj se je zgodilo v tej družbi, da ženske-stanovalkke domov pristajajo na vse te neprijetnosti. Zakaj se pri nas s takšno muko začenja samoorganizacija za medsebojno pomoč.

Okrogla miza v Cankarjevem domu je bila priložnost, da se odkriti problemi bolje definirajo in ponudijo v razpravo kolegom, socialnim delavcem in psihologom, sociologom, pravnikom, ki delajo na problemih pomoči. Bila je odmevna okrogla miza, ki je zadržala udeležence dolgo v razpravi, v kateri ni šlo le za ugotavljanje nemoči, temveč tudi za operacionalizacijo korakov, na primer vsaj ukrepov za zatočišče in telefon.

Avtorji in naslovi prispevkov bodo pokazali okvir dela. A. Kavar-Vidmar je obravnavala temo Združevanja poklicne in družinske vloge in spet enkrat pokazala, koliko vprašanj še ostaja odprtih. V moji interpretaciji gre za to, da se v organizaciji delovnega življenja ne upošteva realna življenjska situacija ženske, ki praviloma želi oboje, biti delavka in mati, vendar v pogojih, ki bi to omogočili, to pomeni vsaj več možnosti, da se delo prilagodi potrebam materinstva za tiste, ki so matere in želijo biti.

Pavla Rapoša Tajnšek je obravnavala naslovno temo. Predstavila je značilnost zahodnonemškega ženskega gibanja in institucij za pomoč ženski, ki so iz njega izšle. Ob tem, ko jih je skušala osvetliti iz našega zornega kota, je podrobno opisala delo svetovalke za ženska vprašanja na eni od mestnih občin, ki ima nalogo delati za enakopravnost žensk v zaposlovanju ipd.; predstavila je delo zatočišča za pretepeane ženske in posvetovalnice, ki je z njim povezana. Slišali smo o projektu Wildwasser, ki združuje deklice in odrasle ženske, žrtve spolne zlorabe, v skupine za samopomoč. Materinski center v eni od revnejših četrti mesta vodijo prostovoljci, njegova naloga pa je pomagati materi oziroma staršem pri vzgoji otrok, iskanju zaposlitve, premagovanju osamljenosti. Za naše razmere neobičajna je svetovalnica za prostitutke. Čisto nove možnosti za akcijo odkriva združevanje arhitektk in urbanistk, ki vodiijo kampanje za varnejše in bolj človeško mesto, za prilagojena stanovanja.

Viktorija Bevc, socialna delavka na centru za socialno delo Center, je govorila o patriarhalnih normah in vrednotah, ki jih uporabljamo - tudi v stroki - zoper žensko, ki bi, v dobro otroka, ravnala drugače, kot bi mati "smela". Tako je oddaja otroka v posvojitev dejanje, ki ga je treba skrivati vse življenje tudi pred samo seboj, ker spet ni skupine za pomoč, ki bi pomagala ženski, da obvlada stisko.

Darja Zaviršek je načela boleče vprašanje s temo Discipliniranje žensk - od spolnih zlorab deklic do zlorab

Žensk v politiki "duševnega zdravja" današnje psihiatrije. V tem kontekstu postaja usodno potrebno razbrati žensko kot posebno, nujno, od tistega, kar je vsiljeno v svetu, ki ga obvladujejo patriarhalne institucije.

Katarina Vidović iz Zagreba je v tekstu Samoorganizirajuće žene s one strane institucije nasilja i nasilja institucije tudi na okrogli mizi pokazala udejanjeno možnost za pomoč pri problemu, ki se nam ves čas kaže kot osrednji, na temo nasilja nad žensko. Katarina Vidović je prostovoljka pri SOS telefonu za ženske in otroke, žrtve nasilja ter aktivistka ženske skupine Trešnjevska v Zagrebu.

Mojca Dobnikar, članica skupine LILIT, ki vodi projekt za ustanovitev SOS telefona v Ljubljani, je med drugim dala kritično oceno običajnega strokovnega odziva centra za socialno delo na nasilje, odzive, ki le odlagajo problem.

Tone Kikelj je odprl temo, ki se zdi na prvi pogled zunaj konteksta. V prispevku Ženska kot obrambni subjekt problematizira položaj žensk in otrok v obrambnih konceptih SLO in DS SFRJ, ki žensko in predvsem otroke proti določilom ženevskih konvencij izpostavljajo nasilju in na katere ženske niso imele in nimajo vpliva.

Okroglo mizo sta v prvem delu zaključili dr. Maca Jogan in Vida Milošević. S prispevkom Odpravljanje podrejenosti žensk kot celostni družbeni proces je dr. Joganova razširila okvir za razumevanje žensk v socialnem delu, saj ga je postavila v kontekst podrejenosti ženske. Na podoben način, vendar iz drugih izhodišč, je Vida Milošević pokazala, da so nairobijske strategije dokument, ki je potreben in uporaben tudi za analizo in spreminjanje naše stvarnosti in stroke.

V poročilu sem želela pokazati, da je razbiranje posebnih ženskih vprašanj pomembno za socialno delo. Pomembno, ker omogoča, da odkrijemo potrebe in možnosti za pomoč in spreminjanje, ki jih doslej nismo videli. Pomembno tudi zato, ker omogoča v stroki, kjer dela večina žensk, izoblikovanje in razločevanje osebnega in strokovnega in s tem boljši pogled v vsakdanjo stvarnost, v katero posegamo. Pri tem se zavedam dejstva, da gre za en vidik, ki ni edini, vendar je nujen element za nerazumevanje socialnih problemov ljudi.

dr. Gabi Čačinovič-Vogrinčič